

INVENTERING AV GRODDJUR I BJÖRNÅS OCH PRÄSTAMARKEN I ÅSTORPS KOMMUN 2016

RAPPORT 2016-05-16

Örjan Fritz, NATURCENTRUM AB

Uppdragsgivare

Åstorps kommun
c/o Elin Persson
Samhällsbyggnadsenheten/Miljökontoret
265 80 Åstorp

Projektet har medfinansierats av statliga medel genom LONA-bidrag.

Uppdragstagare

Naturcentrum AB, 2016
Strandtorget 3, 444 30 Stenungsund
Tel. 0303-72 61 60
ncab@naturcentrum.se

Uppdragsansvarig på Naturcentrum:

Naturvårdsbiolog Örjan Fritz (inventering och rapport)
Tel. 0761-47 68 77
orjan.fritz@naturcentrum.se

Kartmaterial

Underlagskartor har tillhandahållits av uppdragsgivaren.

Omslagsbild

Märgelgrav med lekande vanlig groda bland romklumpar i Björnås. 2016-03-31.
Samtliga foton i rapporten är tagna i Björnås och Prästamarken 2016. Örjan Fritz © Naturcentrum AB om inget annat anges.

Innehåll

SAMMANFATTNING	4
INLEDNING & UPPDRAG	5
METODIK	5
RESULTAT & DISKUSSION	6
SKÖTSELFÖRSLAG	8
SLUTSATSER	8
REFERENSER	9
BILAGA 1. INVENTERADE VÅTMARKER	10
BILAGA 2. FOTON AV ARTER	21

I den södra delen av Björnås finns en mägerhåla med vattenspegel, där vanlig groda leker. Redan vid aprilbesöket var dock vattenytan täckt av andmat, vilket indikerar tillförsel av näringsrikt material. 2016-04-12.

Sammanfattning

På uppdrag av Åstorps kommun inventerade Naturcentrum AB groddjur och vattensalamandrar i Björnås och i Prästamarken under våren 2016. Anledningen till inventeringarna är att kommunen behöver biologiska underlag till våtmarkernas värden i områdena inför eventuell tillförsel av dagvatten.

Fyra besök gjordes under perioden 31 mars – 9 maj 2016. Under dessa besök hittades lekande vanlig groda såväl i Björnås (2 våtmarker) som i Prästamarken (5 våtmarker). Även mindre vattensalamander hittades i båda områdena. Däremot påträffades varken åkergröda eller större vattensalamander trots gynnsamma förutsättningar. I samband med inventeringarna noterades några andra naturvårdsinträsanta arter, som svamparna scharlakansvårskål och judasöra.

I Prästamarken finns flera värdefulla våtmarker. Särskilt värdefull är våtmarken i den nordligaste delen av skogen med över 100 lekande vanlig groda och stora mängder lagda romklumpar samt rikligt med mindre vattensalamander. Denna våtmark är därför extra värdefull för groddjur i området.

Tillståndet för våtmarkerna är överlag gynnsamt, men kan förbättras vad gäller ökad ljusinstrålning och avsläntning av branta kanter till flacka stränder. Ljusinsläpp till dammar kan ökas genom att successivt ringbarka träd och röja buskar på våtmarkernas södersidor. Mer ljus och flackare strandkanter kan särskilt gynna groddjur i de grävda dammarna i Prästamarkens västra del.

Särskilt i Prästamarken finns många värdefulla grävda våtmarker och skogskärr. Bilden ovan visar den nordligast belägna våtmarken där rikliga mängder av vanlig groda och mindre vattensalamander påträffades. 2016-04-12.

Inventering av groddjur i Björnås och Prästamarken i Åstorps kommun 2016

Inledning & uppdrag

Inför bildning av kommunala naturreservat i Prästamarken och i Björnås, Åstorps kommun i Skåne län, har Naturcentrum AB genom Örjan Fritz på kommunens uppdrag inventerat olika organismgrupper (fåglar, insekter, kärlväxter, lavar) i dessa två områden (Fritz 2013, 2015).

Detta uppdrag innefattar en inventering av lekande groddjur och vattensalamandrar i Prästamarken och i Björnås. Syftet med inventeringen är bland annat att utreda om dagvatten kan släppas till olika våtmarker i Prästamarken. I Prästamarken finns flera våtmarker, skogskärr såväl som grävda vattensamlingar, som kan fungera som potentiella lekvatten för groddjur och salamandrar. Även i Björnås finns våtmarker (märgelgravar) som är potentiellt lämpliga för groddjur.

Metodik

För att fånga in säsongen för de olika tänkbara arterna (Ahlén m.fl. 1995) gjordes fyra olika besök under olika tider på dygnet i de båda områdena. Vid varje inventeringstillfälle besöktes samtliga våtmarker som utpekats av kommunen (Figur 1-2). Därtill hittades ytterligare en smärre våtmark i Prästamarken under inventeringen som också inkluderades. Totalt inventerades alltså 11 våtmarker. Ytterligare smärre potentiella lekvatten i terrängsvackor och i gropar efter rotvältor inventerades i de båda områdena vid de första daginventeringarna.

Våtmarkerna inventerades dagtid 31 mars och 12 april samt nattetid 27 april och 9 maj.

Vädret var följande:

Dag 31 mars: Under förmiddag molnigt och +5, svaga vindar. Från lunch uppsprickande molntäcke och soligt. Då + 8-10 grader. Regn hade kommit under det senaste dygnet.

Dag 12 april: Soligt och +10-17, måttlig SV vind.

Natt 27 april: Vindstill och lugnt, klart och +4.

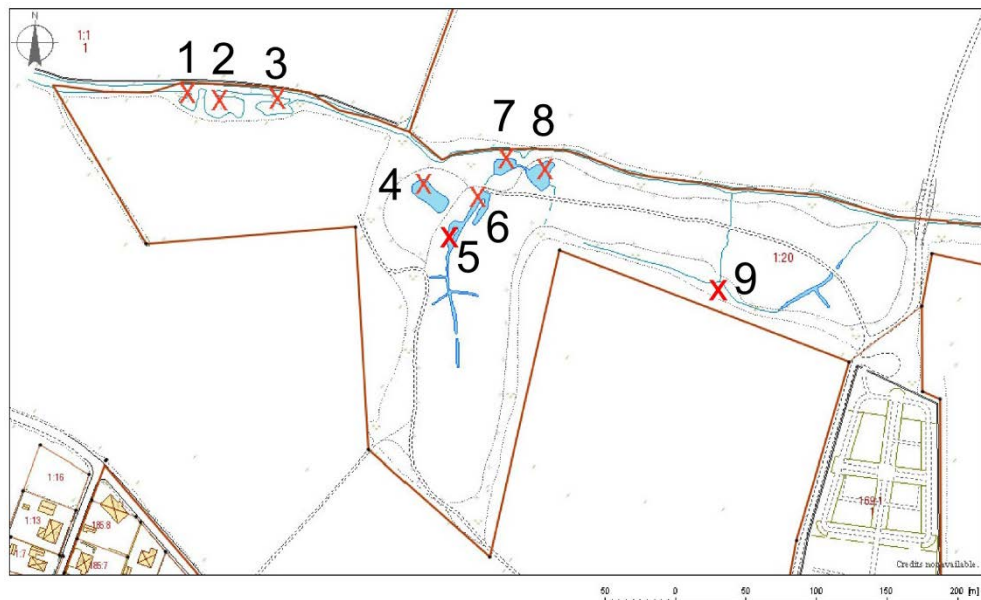
Natt 9 maj: Vindstill och lugnt, klart och +10-14.

Mest optimala besök var dagtid 12 april och nattetid 9 maj, då mycket gynnsamma förhållanden rådde.

Dagtid spanades våtmarkerna av först från avstånd med hjälp av kikare. Under lekperioden är grodorna mycket vaksamma och vid minsta störning tystnar leken och grodorna dyker till botten. Sen tar det 10-20 minuter innan de är igång igen. Nattetid kompletterades utrustningen med en stark pannlampa (ledlampa med 350-450 lumen). I allmänhet var sikten i vattnet relativt god. I några få våtmarker täckte dock andmat vattenytan. Notering av gjorda observationer gjordes för varje våtmark efter varje inventeringsinsats.

Figur 1. I Björnås inventerades två mörkelgravar i det södergående utskottet.

Figur 2. I Prästamarken inventerades åtta våtmarker (nr 1-8). En våtmark (nr 9) tillkom under inventeringens gång.

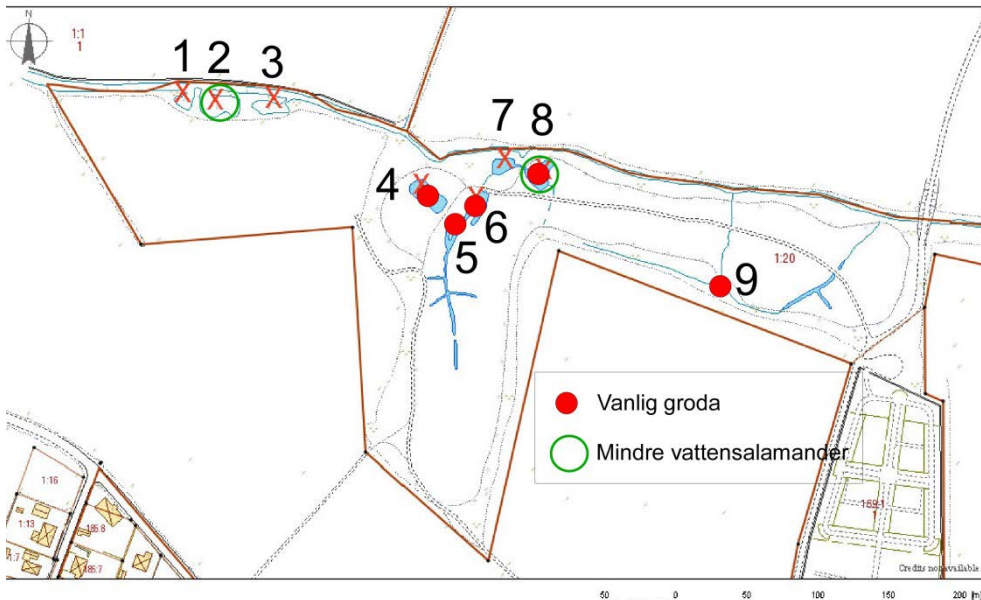
Resultat & diskussion

Björnås

Vanlig groda påträffades i båda mörkelgravarna under lekperioden (Figur 3). Stora mängder av romklumpar påträffades också. Däremot kunde inte åkergröda hittas, vilken noterades här tillfälligt i en enstaka individ vid inventeringarna av andra artgrupper 2014 (Fritz 2015). Mindre vattensalamander sågs i flera individer i mörkelgrav nr 2, dvs. den våtmark som ligger öster om fastighetsgränsen. Sannolikt var förekomsten vida större än så. Det är också mycket troligt att arten förekommer även i mörkelgrav nr. 1, men att täckande andmat på vattenytan omöjliggjorde ordentligt eftersök.

Figur 3. I Björnås hittades lekande vanlig groda i båda våtmarkerna. Mindre vattensalamander noterades i en våtmark.

Figur 4. I Prästamarken hittades lekande vanlig groda eller romklumpar av denna art i fem våtmarker. I ytterligare två (nr 1 och 2) gjordes tillfälliga observationer av enstaka individer efter leken. Mindre vattensalamander noterades i två våtmarker.

Prästamarken

Vanlig groda visade sig också vara mycket vanlig Prästamarkens våtmarker. Lek (spel eller romklumpar) konstaterades i åtminstone fem av nio våtmarker (Figur 4). Dessutom påträffades enstaka individer i ytterligare två våtmarker (nr 1 och 2) efter lekperioden under nattbesöken. Troligen rör det sig om grodor som lämnat lekvattnen och spridit sig i terrängen därefter. Antalet lekande grodor varierade stort mellan våtmarkerna. Avgjort flest grodor höll till i våtmark nr 8. Samtidigt noterades där minst 100 individer! Och det är troligt att detta antal, liksom övriga angivelser, är underskattningar.

En stor population av mindre vattensalamander hittades i våtmark nr 8. Över 20 individer observerades på olika ställen runt våtmarken, men det var säkerligen bara en lite delmängd av det totala antalet. Även i våtmark nr 2 sågs mindre vattensalamander i lekdräkt, dock bara i enstaka individer.

Såväl åkergroda som större vattensalamander eftersöktes, men kunde inte hittas. Anmärkningsvärt är att vanlig padda varken noterades i Björnås eller i Prästamarken.

Skötsel förslag

Våtmarkerna verkar hålla vatten länge under säsongen och innehåller överraskande mycket värdeelement, som en stor mängd död lövved i vattenvolymer. Den stora mängden av lövförna på bottenarna möjliggör också en relativt riklig förekomst av vattenlevande insekter och ryggradslösa djur i övrigt, vilka i sin tur kan utgöra föda för groddjur. I vissa djupare bottenar kan dock syrebrist uppstå (lukt av svavelväte från botten i ett par våtmarker).

Negativt är i flera fall beskuggning av träd. Viss solinstrålning till våtmarkerna sker tidig vår, men efter lövsprickning når inte mycket ljus vattenytorna. Detta missgynnar utvecklingen av grodyngel. Skogskärren bör var som de är, men de grävda våtmarkerna i Prästamarkens västra del skulle särskilt kunna gynnas genom en försiktig och successiv avveckling av flera träd på våtmarkernas södersidor. Det kan ske till exempel genom ringbarkning, så att träd dör under en period för att undvika plötsliga och kraftiga förändringar i miljön. Samtidigt skapas död ved.

Branta strandkanter är gemensamt för många av våtmarkerna, och är en annan negativ aspekt för groddjur. I våtmarker med mest branta stränder var det uppenbart att grodorna främst höll till i partier av strandkanter med flacka stränder, som i våtmark nr 1 i Björnås och i våtmark nr 8 i Prästamarken. Även i detta fall skulle särskilt våtmarkerna i Prästamarkens västra del gynnas genom en avsläntning av branta kanter, främst i delar av de södra, västra och östra kantzonerna. Ökad solinstrålning och flacka stränder skulle alltså kunna förbättra våtmarkerna som lekvatten för groddjur.

Tillförsel av dagvatten kan vara positivt i den meningen att vattenmängden ökar, liksom kanske också varaktigheten av vatten under säsongen i vissa våtmarker. Om dagvattnet innehåller mycket näring, tungmetaller eller partiklar (grumling) blir en sådan påverkan tvärtom negativ för våtmarkernas funktion som lekvatten för groddjur. Sedimentering av dagvatten innan det når aktuella våtmarker kan vara en lösning, men om risken är stor för fortsatt påverkan, till exempel vid stora momentana tillflöden, bör tillförsel av dagvatten undvikas.

Slutsatser

- Inventeringarna av groddjur och vattensalamandrar i Björnås och Prästamarken våren 2016 resulterade i fynd av såväl vanlig groda som mindre vattensalamander i båda områdena.

- Vanlig groda påträffades i båda våtmarkerna i Björnås och i fem våtmarker i Prästamarken. Antalet lekande grodor i Prästamarken var stort. I våtmark nr 8 sågs över 100 lekande exemplar samtidigt. Romklumpar noterades också i stor omfattning i de våtmarker där lek påträffades.
- Mindre vattensalamander förekom rikligt i våtmark nr 8 i Prästamarken, och noterades även i Björnås.
- Varken åkergroda eller större salamander hittades trots eftersök. Det gör att värdena för groddjur i de båda områdena är måttliga.
- Vissa skötselåtgärder kan utföras för att öka våtmarkernas förutsättningar som goda lekvatten och möjliggöra invandring av andra arter av groddjur. Ljusinsläppet kan ökas genom att etappvis öppna upp bland beskuggande träd på våtmarkernas södra sidor. Dessutom kan delar av branta strandkanter jämnas till på dessa södersidor, så att det bildas flacka stränder.

Referenser

- Ahlén, I., Andrén, C. & Nilson, G. 1995. Sveriges grodor, ödlor och ormar. Naturskyddsföreningen.
- Fritz, Ö. 2013. Biologiska inventeringar i Prästaskogen vid Kvidinge 2013. Naturcentrum AB i pdf-rapport till Åstorps kommun 2013-11-14. 38 sidor.
- Fritz, Ö. 2015. Biologiska inventeringar vid Björnås i Åstorp 2014. Naturcentrum AB i pdf-rapport till Åstorps kommun 2015-01-27. 35 sidor.

Bilaga 1. Inventerade våtmarker

Björnås, våtmark nr 1. 2016-03-31.

Koordinater (RT90): 6225830 1323379

Beskrivning: Märgelgrav ca 10 x 5 m. Djup håla med branta kanter. Flacka stränder finns endast i den norra delen. Våtmarken omgärdas helt av lövträd, mest asp men även björk. Det innebär att våtmarken är beskuggad, särskilt efter lövsprickningen. Mannagräs växer i strandkanten. Själva vattenytan täcks av andmat. Viss förekomst av död ved i vattnet. En stenmur direkt öster om våtmarken ger goda övervintringsmöjligheter. Våtmark nr 1 ansluter direkt också till våtmark nr 2.

Resultat: Vanlig groda minst 11 ex. 2016-03-31. Samtidigt sågs minst 75 romklumpar. Alla grodor som romklumpar sågs i den norra delen av våtmarken. En vanlig groda sågs vid nattbesök 2016-04-27. Inga ytterligare observationer av groddjur gjordes vid efterföljande besök, men delar av ytan var täckt av andmat, vilket gjorde det svårt att se ner i vattenvolymer.

Skötsel förslag: Etappvis framröjning av våtmarken. Aspar kan ringbarkas för långsamt avdöende. Avbaning av strandkanter (till flackare stränder) kan förbättras i den norra delen, som också får mest sol.

Björnås, våtmark nr 2. 2016-03-31.

Koordinater (RT90): 6225845 1323391

Beskrivning: Märgelgrav ca 8 x 5 m. Grund våtmark, bara ca 2 dm djupt vatten om våren. Risk för uttorkning sommartid. Flacka stränder på alla sidor. Våtmarken omgärdas helt av lövträd, särskilt sälg. Det innebär beskuggning efter lövsprickning. Mycket liggande död ved i vattnet. Väster om våtmarken ansluter våtmark nr 1 och stenmur, öster om våtmarken finns blockansamlingar. Detta ger goda övervintringsmöjligheter för groddjur.

Resultat: Vanlig groda minst 2 ex. 2016-03-31. Samtidigt sågs minst 50 romklumpar. Allt detta sågs i den norra delen av våtmarken. Ytterligare en vanlig groda sågs nattetid efter leken 2016-05-09.

I samband med nattbesök observerades mindre vattensalamander minst 3 ex. 2016-05-09.

Skötsel förslag: För ett ökat ljusinsläpp kan röjning göras av uppväxande sly mellan de större sälgarna, vilka är värdefulla att bibehålla.

Prästamarken, våtmark nr 1. 2016-03-31.

Koordinater (RT90): 6227233 1328275

Beskrivning: Märgelgrav ca 5 x 5 m. Smärre märgelgrav med djuphåla och relativt flacka stränder. Beskuggad vattenyta av kringstående högre träd, främst al, men även asp och rönn. Död ved ligger som blöta lågor i vattnet. Hägg växer i kanten. Svampen scharlakansröd vårskål påträffades växande på lövpinne vid våtmarken.

Resultat: Vanlig groda 1 ex. under nattbesök 2016-05-09. Inga grodor eller romklumpar påträffades under leken.

Skötselöförslag: För ett ökat ljusinsläpp kan röjning göras av uppväxande sly främst på sydsidan av våtmarken. Enstaka träd kan ringbarkas, och på sätt successivt både bilda död ved som att ge ett ökat ljusinsläpp.

Prästamarken, våtmark nr 2. 2016-03-31.

Koordinater (RT90): 6227220 1328310

Beskrivning: Större grävd våtmark (märgelgrav?) ca 30 x 10 m. Djupt vatten. Branta stränder på alla sidor. Våtmarken omges helt av lövträd, mest stora högresta alar, men även ek och rönn. Mycket buskar i brinkkanten, t.ex. fläder och hägg. Beskuggad våtmark. Lite död ved i vattnet.

Resultat: Vanlig groda 1 ex. under nattbesök 2016-05-09. Dessutom mindre vattensalamander minst 2 ex. samma natt. Inga romklumpar av grodor påträffades, vilket tyder på att våtmarken inte nyttjas för lek.

Skötselöförslag: För ett ökat ljusinsläpp kan viss röjning göras av sly främst på sydsidan av våtmarken. Värdefulla blommande och bärande buskar sparas dock så långt möjligt. Enstaka träd kan ringbarkas, och på sätt successivt både bilda död ved som ge ett ökat ljusinsläpp. Ett lämpligt parti av strandkanten (främst delar av södra/ västra/östra) skulle kunna jämnas till och göras flackare.

Prästamarken, våtmark nr 3. 2016-03-31.

Koordinater (RT90): 6227210 1328343

Beskrivning: Medelstor grävd våtmark (märgelgrav?) ca 10 x 5 m. Djupt vatten. Relativt branta stränder runt hela våtmarken. Våtmarken omges helt av lövträd, mest stora högre alar och grova flädrar samt storvuxen hassel och hägg. På nordsidan växer grov ask bland äldre klubbalar. Våtmarken är således kraftigt beskuggad efter lövsprickning. Grov död ved förekommer på flera ställen, delvis ner i vattnet. Svampen judasöra påträffades växande på fläder på våtmarkens södra sida.

Resultat: Varken grodor eller salamandrar påträffades, ej heller några romklumpar av grodor. Det tyder på att våtmarken inte nyttjas som lekvatten och inte är särskilt attraktivt som miljö för groddjur..

Skötselöförslag: För ett ökat ljusinsläpp kan viss röjning göras av sly främst på sydsidan av våtmarken. Värdefulla blommande och bärande buskar sparas dock så långt möjligt. Enstaka träd kan ringbarkas, och på sätt successivt både bilda död ved som ge ett ökat ljusinsläpp. Ett lämpligt parti av strandkanten (främst delar av södra/ västra/östra) skulle kunna jämnas till och göras flackare.

Prästamarken, våtmark nr 4. 2016-03-31.

Koordinater (RT90): 6227160 1328445

Beskrivning: Smärre skogskärr, ca 5 x 5 m. Grund och med flacka stränder. Omges av grova höga lövträd som ek och ask. Mycket buskar av hassel och hägg. Några gluggar finns i trädskiktet, vilket ger viss ljusinstrålning. Död ved förekommer i vattnet som lågor. Viss högvuxen vegetation som gul svärdsilja i ena kanten. Observation av rörhöna i strandkanten.

Resultat: Vanlig groda minst 20 ex. i lek 2016-03-31. Parningar noterades. Inga grodor sågs vid efterföljande besök. Dock minst 50 romklumpar i mitten av våtmarken 2016-04-12, där vanlig groda lekte i mars.

Skötselöförslag: Inga.

Prästamarken, våtmark nr 5. 2016-03-31.

Koordinater (RT90): 6227125 1328465

Beskrivning: Smärre skogskärr, ca 10 x 5 m. Grund och med relativt flacka stränder. Viss ljusinstrålning genom öppet krontak söderut genom stambrott av grov ek. Ytterligare grova ekar och hassel omger våtmarken. Död ved förekommer i vattnet. Mycket vattenvegetation, särskilt mannagräs och vattenblink.

Resultat: Vanlig groda 2 ex. i parning i strandkant i den norra delen 2016-03-31. Vanlig groda 3 ex. sågs också nattetid 2016-05-09. Inga romklumpar sedda, men kan döljas i vegetationen.

Skötsel förslag: Inga.

Prästamarken, våtmark 6. 2016-03-31.

Koordinater (RT90): 6227140 1328488

Beskrivning: Skogskärr, ca 20 x 7 m. Grund och med såväl flacka som lite brantare stränder. Öppen vattenspegel och relativt klart vatten. Gul svärdsilja i ruggar. Viss ljusinstrålning genom öppet krontak söderut. Högvuxen al, björk och ek kring kärret. Även hasselbuskar och hägg i kanten av kärret. Relativt gott om klen död ved i vattnet.

Resultat: Vanlig groda minst 20 ex. i parning i strandkant i den mellersta delen 2016-03-31. I mitten av våtmarken sågs 2016-04-12 en stor ansamling av romklumpar (täckte 2 x 0,5 m) på den plats där vanlig groda spelade i mars.

Skötselöförslag: Inga.

Prästamarken, våtmark nr 7. 2016-03-31.

Koordinater (RT90): 6227170 1328497

Beskrivning: Grävd våtmark, ca 10 x 10 m, mest med branta kanter. Dock med flackare zoner på den södra och östra stranden. Våtmarken är kraftig beskuggad av al, ask, ek, hassel med flera trädslag under lövperioden. Gott om död ved i vattnet (allågor). Klart djupt vatten. Rörhöna observerades i våtmarken vid nattbesöket 2016-04-27.

Resultat: Inga observationer av groddjur, ej heller av romklumpar. Detta tyder på att våtmarken inte utnyttjas som lekvatten.

Skötselöförslag: Inga.

Prästamarken, våtmark nr 8. 2016-03-31.

Koordinater (RT90): 6227165 1328527

Beskrivning: Grävd våtmark, ca 15 x 10 m. Branta kanter på den södra och östra sidan, medan kanterna är flackare främst på den norra och delvis på den västra sidan.. Omges av högresta alar, askar och död almar. Mycket buskar och unga träd i strandkanterna. Beskuggat vatten och nordvänt. Endast de nordligaste delarna nås av viss solinstrålning. Dessa nordligt belägna stränder är också flacka. Relativt djup mitt men grund i strandzonerna. Gott om död ved i vattnet. Klart vatten.

Resultat: Vanlig groda minst 10 ex. 2016-03-31. Vid besöket 2016-04-12 kulminerade leken med över 100 spelande grodor! Störst koncentrationer höll till i den norra flacka strandkanten, men grodor sågs i hela våtmarken. Minst tio parningar sågs och över 100 romklumpar täckte botten från norra stranden en bit ut i våtmarken. En andra koncentration av romklumpar fanns vid den västra stranden. Vid nattbesöket 2016-05-09 observerades riklig förekomst av mindre vattensalamander, minst 20 ex. sågs. Denna våtmark är den i särklass viktigaste för groddjur och salamandrar i Prästamarken!

Skötsel förslag: Inga.

Prästamarken, våtmark nr9. 2016-04-12.

Koordinater (RT90): 6227083 1328652

Beskrivning: Diken dämnda av gångstig. Omges av stora högvuxna alar och andra lövträd. Viss solintrålning under tidig vår, men beskuggad efter lövsprickning. Grund liten (tillfällig?) våtmark med klart vatten. I botten lövförna, som i alla de andra våtmarkerna.

Resultat: Inga observationer av groddjur. Dock noterades minst fem romklumpar vid besöket 2016-04-12. Troligen rör det sig om vanlig groda.

Skötselöförslag: Inga.

Bilaga 2. Foton av arter

Romklumpar och vanlig groda, Björnås, våtmark nr 1. 2016-03-31.

Vanlig groda på natten, Björnås, våtmark nr 2. Efter leken. 2016-05-09.

Parning av vanlig groda, Prästamarken, våtmark nr 8. 2016-03-31.

Leken kulminerar. Åtskilliga individer och massor av romklumpar av vanlig groda, Prästamarken, norra delen av våtmark nr 8. 2016-04-12.

Hane i lekdräkt av mindre vattensalamander på natten, Björnås, våtmark nr 2. 2016-05-09.

Mindre vattensalamander på natten, Prästamarken, våtmark nr 8. 2016-05-09.